

tendi ipsius Dei, Item, licet ratio naturalis non ostendat, Deum esse trinum: tamen, nec ostendere potest, necessario esse debere unum in persona. Et ratio est, quia ratio naturalis est inferioris ordinis comparatione Dei, et ideo licet sit infra Deum et Deus supra illam, non tamen habent contrarietatem, quæ proprie est inter res ejusdem ordinis.

19. Nec denique potest esse hæc contrarietas per ostensionem alicujus generalis principii repugnantis huic mysterio, quia vel in tali principio non comprehenditur Deus, vel si comprehenditur, quoad illam partem non potest demonstrari ratione naturali. Quia ratio naturalis non sumit principia nisi ex rebus finitis, ultra quas est res infinita simpliciter, de qua non potest sola ratio naturalis ostendere, metiendam esse eisdem legibus et principiis, quibus res finitæ. Unde concluditur intentum. Quia naturalis ratio suadet, in re infinita posse esse aliquid, vel aliquem modum, cujus res finitæ non sint capaces, nec naturali discursu investigari possit juxta sensum Augustini, Epistola tertia ad Volusianum: ergo licet mysterium plurimum personarum in una natura videatur repugnare rationi naturali, ut versatur circa objecta finita, non inde potest inferri esse simpliciter contra rationem naturalem, cum ipsamet ratio naturalis agnoscat, naturam illam esse excellentioris ordinis, et se non posse satis attingere quomodo sit.

20. *Ad argumenta.*—Ad fundamentum ergo primæ sententiæ respondetur, tres personalitates esse unam naturam, et connaturales illi esse valde alienum a ratione naturali, non tamen esse contra, sed supra illam. Illud autem principium: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, licet in rebus finitis sit universaliter verum, in re autem infinita demonstrari non potest per rationem naturalem, et ideo eo modo, quo est evidens, non est contrarium huic mysterio. De quo latius infra occurret sermo tractando de relationibus divinis.

21. Ad Raymundum satis in superioribus responsum est. Ad Scotum etiam est satis responsum, breviter tamen addimus, esto, non repugnat dari speciem repræsentantem Trinitatem, prout est in se, tamen talem speciem necessario esse debere principium videndi intuitive Deum, ac proinde supernaturalem, unde consequenter negamus, usum talis speciei esse possibilem angelo per virtutem naturalem, nec oppositum probatur ab Scoto.

CAPUT XII.

QUOMODO POSSIT INTELLECTUS CREATUS COGNOSCERE, VEL OSTENDERE PERSONARUM TRINITATEM IN DEO, SUPPOSITA DIVINA REVELATIONE.

1. Supponimus primo, posse Deum revelare homini hoc mysterium, quod est de fide certum, ut constat ex fide ejusdem mysterii, quam profiteamur, confitentes non habere nos illam, nisi ex divina revelatione.

2. Supponimus secundo, hanc revelationem fieri posse vel obscure, vel evidenter, seu aliter esse posse, aut viæ, aut Patriæ. De hac posteriori nulla est quæstio, quia certum est, in Patria revelari hoc mysterium beatis revelatione clara et evidenti, scilicet per manifestam visionem, qua videtur Deus, sicuti est. Imo verissimum credimus, separari non posse visionem personarum a visione divinæ essentiæ, propter summam identitatem et intrinsecam connexionem et habitudinem, quam inter se habent, ut latius in prima parte, quæstione duodecima ostenditur. Unde etiam certum est, hoc mysterium revelatum fuisse clare et evidenter sanctis angelis, cum primum beati effecti sunt, et postea Christi animæ, ac tandem hominibus beatis.

3. De revelatione autem viæ, cum sit certum, aliquam esse possibilem, scilicet, obscuram et in ænigmate, dubitant theologi, an sola illa possibilis sit, ac subinde, an revelatio Trinitatis extra visionem claram, sit obscura ex necessitate, vel possit esse aliqua evidens, non intuitiva, sed abstractiva. Hæc autem quæstio alterius loci est, ut capite præcedenti attigi. Et ideo breviter suppono, revelationem omnem hujus mysterii, quæ non ostendit illud intuitive, et in se, debere necessario nisi aliquo testimonio, et auctoritate alicujus affirmantis, et dicentis esse in DEO tres personas. Ratio est, quia directe et in se non potest cognosci hoc mysterium, nisi intuitive, ut probant adducta contra Scotum in capite præcedenti. Ex effectibus item demonstrari non potest, ut supra etiam probatum est de effectibus naturalibus, est autem eadem ratio de supernaturalibus, ut in 1 tomo, 3 parte, disput. 26, late ostendi. Solum ergo relinquatur revelatio per testimonium revelantis, seu loquentis. Nam manuductio aliqua per rationes probabiles parvi momenti esse potest ad generandum assensum, nisi fides prius supponatur, ut mox dicemus. Oportet ergo, ut omnis revelatio hujus mysterii, quæ sit viæ, seu extra visionem intuiti-

vam ejus, fiat per testificationem revelationis. Hæc autem ulterius distingui solet duplex, una cum evidentiæ testificationis: alia cum obscuritate tam revelantis, quam rei revelatæ: et ergo, ut mihi certum, suppono utramque esse possibilem. An vero distinguantur specie nec ne, et an utraque sit vera fides, et an possint esse simul, etiam quod actus, vel concurrere ad eundem actum, sunt quæstiones pertinentes ad materiam de fide, quæ hic miscendæ non sunt, quia non referunt ad doctrinam ipsius mysterii, quam tradere intendimus, loquimur ergo nunc de sola fidei revelatione, quæ continet ordinarium modum cognoscendi hoc mysterium in via.

4. *Qualis sit cognitio per obscuram revelationem.*—Supposita igitur hac revelatione, duo inquiri possunt. Unum est, an ipsa revelatio per se conferat aliquam cognitionem hujus mysterii. Aliud est, an illa supposita, possit naturale lumen intellectus, quasi per redundantiam confortari ad ostendendum, vel probandum hoc mysterium suo discursu naturali. Circa primum dicendum est, illam revelationem, quantum est ex se, conferre homini cognitionem aliquam hujus mysterii, illam vero, si proportionata sit revelationi, non esse naturalem, sed supernaturalem, atque adeo non esse ex naturalibus viribus intellectus, sed ex gratia. Omnia sunt certa et facillime declarari possunt et probari, advertendo, nomine revelationis interdum significari solam objecti revelati sufficientem propositionem, sive credatur ab eo, cui fit talis revelatio, sive non, et sive revelatio fiat mere interius ab ipso Deo per se ipsum, vel per angelos, sive fiat exterius per hominum prædicationem. Et hoc modo hic revelatione loquimur, et ideo addidimus in assertionem illam particulam, *quantum est ex se*, quia cum hac revelatione stat, hominem non assentire veritati revelatæ, et tunc dici non potest cognoscere illam, sicut qui audit, astra esse paria et non assentit, nec judicat esse paria, non cognoscit esse paria, sed tantum apprehendit et audit, id affirmari, vel dici. At si judicet et assentiatur, jam aliquo modo cognoscit. Quia ergo hæc revelatio quantum est ex se, inducit ad assensum, ideo quantum est ex se, aliquam cognitionem præbet. Atque hoc modo loquuntur de revelatione Concilia, et Augustinus, quoties contra Pelagium docent, non sufficere revelationem, aut doctrinam, ad cognoscendum hoc mysterium, nisi adsit etiam Spiritus sancti gratia, quæ adjuvet et inspiret assensum.

5. Per quam doctrinam probata relinquatur reliqua conclusionis pars, quæ certissima est, quia hæc assensio per fidem supernaturalis est in se, et ideo præter objecti propositionem sufficientem, indiget supernaturali principio, a quo fiat. Atque hinc ortum est, ut nomine revelationis interdum in Scriptura significetur ipsamet interna inspiratio, et infusio interioris luminis, quæ efficaciter generat fidem, quomodo dixit Christus Petro Matth. 16: *Caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus*, et Matth. 11, generaliter dixit: *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare*. Hæc enim revelatio non solum ex parte objecti, sed etiam ex parte potentiæ fit, et ideo objecti propositionem et inspirationem, ac adjutorium ad credendum includit.

6. Hic autem observare necesse est, Patres interdum significare, per hanc revelationem, non generari in nobis cognitionem aliquam hujus mysterii, quia fidem ab agnitione condistinguunt, et ignoracionem potius, quam notionem esse dicunt. Imo Dionysius, cap. 7, de Divinis Nominibus, et toto libro de mystica Theologia in universum ait, Deum potius ignorari a nobis in hac vita, quam cognosci, quantumvis in eum credamus, imo etiamsi theologi simus. Loquuntur autem Patres in prioribus locis de agnitione, qua cognoscitur res, prout in se est. Unde e converso, ignorantiam vocant, obscuram illam caliginem, in qua Deus in hac vita creditur. Non potest autem negari, quin in illa sit vera cognitio, cum rei apprehensionem aliquam, et verum judicium includat, unde in Scriptura, non solum cognitio, sed etiam magna sapientia vocari solet, unde Fulgentius ad objectiones Arianorum advertit non dixisse Isaiam, *generationem ejus quis cognoscit? sed, quis enarrabit?* quia fide aliquo modo cognosci potest, enarrari autem, quomodo sit, non potest.

7. Denique est in hoc puncto considerandum, nos loqui de consideratione illa, quam per se generat talis revelatio, et quæ ad salutem animæ utilis esse possit, et ad hoc significandum addidimus in assertionem illam particulam, *si revelationi proportionata sit*. Hæc enim cognitio est, quæ proprie ex revelatione procedit, et ad quam est necessaria specialis gratia, præter revelationem ex parte objecti. Nam si loquamur de imperfecta cognitione, vel assensu per fidem quamdam humanam, licet haberi non possit, non supposita aliqua revelatione, a qua procedat proxima proposi-

tio, vel narratio talis mysterii, juxta dicta in capite præcedenti, nihilominus assensus ipse naturalis est, quia non divina, sed humana ratione, vel testificatione proxime nititur, unde imperfectissimam, et de se incertam, ac formidolosam assentionem generat. Est hoc manifestum in homine hæretico, qui nihil credit vera fide infusa, et nihilominus huic mysterio assentitur: ex quo evidenter constat, illum assensum non esse fidei divinæ, sed humanæ, ac proinde acquisitum, ac naturalem. Dices. Qui fieri potest, ut homo assentiatur tam difficili mysterio per solam hominis auctoritatem, cum adeo apparenter evidentibus principiis naturæ repugnare videatur. Respondeo id contingere, vel quia jam ille homo sibi persuasit, mysterium hoc non repugnare naturalibus principiis, intellexitque rationem, ob quam non repugnet, quæ humana doctrina, et rationatione intelligi potest, aliquo modo, vel quia non habet tantum ingenium, vel discursum, ut illam difficultatem, et apparentem repugnantiam percipiat, vel certe, quia putat se credere testimonio divino, cum tamen revera fallatur, et suo arbitrio credat, quod vult, et quod vult, despiciat, ut latius traditur in materia de fide.

8. *Quomodo supposita fide, hic mysterium ostenditur.* — Circa secundum punctum dixerunt aliqui, supposita revelatione tanti mysterii, et firma credulitate illius concepta, posse per vires ingenii humani inveniri rationes demonstrativas mysterii. Hæc forte fuit opinio Raymundi Lulli, sed est antiquior illo, nam eam refert Durandus, 1, dist. 2, q. 4, et videtur fuisse Richardi de S. Viet., lib. 1, de Trinitate, cap. 4, et lib. 3, cap. 5, et lib. 9, cap. 1, ubi adductis rationibus, quibus veritatem hanc persuadere conatur, putat, non solum esse probabiles, sed etiam *necessarias*. Quem imitatur Henricus, quodlib. 8, q. 14, et quodlib. 12, q. 2. Refertur etiam Gerson, alphab. 13, ubi non in particulari de Trinitate loquitur, sed in communi dicit, *aliquas veritates fidei posse demonstrari*: de hoc vero mysterio aliis locis sentit, esse supra omnem rationem naturalem. Et alii auctores videntur per quamdam exaggerationem locuti, cum rationes vocant *necessarias*, vel certe *necessarias* judicarunt, ad suadendam credibilitatem mysterii, non veritatem.

9. Dicendum ergo est, intellectum fide formatum, et per voluntatis affectionem applicatum, invenire posse rationes, quibus convenientiam hujus mysterii ostendat, hanc existimo fuisse mentem Richardi de Sancto Viet.

Et hoc ad summum probant rationes, quæ afferri solent contra primam conclusionem supra positam, quæ partim sumuntur ex creaturis, partim ex Deo ipso. Ex priori capite, prima est, quia in omnibus creaturis invenitur vestigium Trinitatis, teste D. Augustino 6, de Trinitate, cap. 10, per vestigium autem solemus cognoscere, qui illud impressit. Secunda, quia in homine est quædam Trinitatis imago juxta illud: *Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram*. Ubi Trinitas est, quæ loquitur, per imaginem autem exemplar cognoscitur. Hinc tertio solet sumi argumentum ex internis processibus intellectus, et voluntatis, quas in nobis agnoscimus, et pertinere videntur ad perfectionem naturæ intellectualis, quæ in Deo multo perfectior est. Atque ita hoc argumento persuadet hoc mysterium divus Thomas, quæst. 22, art. 1 et 3, cum Augustino 15, de Trinitate. Quarta, quia si creatura potest generare filium sibi similem, cur non poterit Deus, qui per Isaiam dicit, cap. 66: *Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? et qui aliis generationem tribuo, sterilis ero?*

10. Hæc autem omnia manuducunt aliquo modo intellectum, ut apprehendat mysterium tanquam credibile: sine causa vero afferuntur ad demonstrandum illud. Nam creatura non est vestigium Trinitatis quoad proprietates personales, et distinctivas personarum, sed solum quoad potentiam, sapientiam, et bonitatem, quæ illis appropriantur, et quoad esse per essentiam, quod illis commune est. Hæc autem appropriatio discursu naturali cognosci non posset, imo supponit fidem, et cognitionem Trinitatis, ut fieri possit. Quocirca, creatura, ut sic non dicit relationem ad tres personas, quatenus distinctæ sunt, sed solum, quatenus unum sunt in omnibus illis attributis. Rursus, homo non est perfecta imago Dei, et ideo solum dicitur ad imaginem factus, quam rationem imaginis habet solum, quia intellectualis est, et liberi arbitrii, et ideo hæc etiam convenientia non ostendit mysterium. Neque etiam processiones intellectuales, quæ in homine sunt, quia illæ sunt accidentales, et ex indigentia, ac potentialitate, ut latius infra, disputando de verbo. Neque Augustinus et D. Thomas utuntur illo medio ad probandum, sed ad declarandum mysterium. Unde minus efficax argumentum sumitur ex aliis generationibus materialibus, quia licet substantiales sint, sunt tamen per actiones transeuntes, et per divisionem, seu multiplicationem indivi-

duæ naturæ, et ex corruptibilitate proveniunt: unde in creaturis incorruptilibus non inveniuntur, quia per se non spectant ad perfectionem. In dicto ergo loco Isaiæ, non loquitur Deus de interna generatione Filii naturalis, sed de spiritali generatione Filiorum adoptivorum. Quod si aliquando afferuntur verba illa ad hoc mysterium, solum est per accommodationem ad declarandum illud, et ita loquitur Concilium Hispalense 2, cap. 13.

11. Ex alio capite, scilicet ex parte Dei sumitur præcipua ratio ex bonitate ejus, quia bonum est communicativum sui, ergo ad perfectionem summi boni spectat, ut summo modo se communicet: hæc autem communicatio non est, nisi sit in eadem natura. Deinde ex perfecta Dei beatitudine, nam ad perfectionem beatitudinis spectat amicitia, et societas: ergo

hanc debet Deus habere in se ipso, sine indigentia creaturarum, non est autem amicitia, et societas sine distinctione aliqua personarum. Hæc vero rationes non probant communicationem illam, vel amicitiam esse possibilem, aut nullam imperfectionem involvere, sed hoc potius supponunt, ut in simili dixi in materia de Incarnatione, et ideo non valent ad demonstrandum. Ostendunt tamen congruentiam, quæ est in hujusmodi mysterio, quia ex fide supponitur, esse possibile, et esse. Ratio ergo naturalis solum probat, non posse demonstrari impossibile, quia omnia principia naturalia sumuntur ex rebus finitis, quibus omnibus superior est res infinita, de qua (ut supra dicebam) ipsa ratio naturalis docet, esse posse aliquid, vel aliquo modo, qui naturali discursu investigari non possit.

FINIS LIBRI PRIMI DE TRINITATE.

INDEX CAPITUM LIBRI SECUNDI

DE TRINITATE.

CAP. I. *De Patris divinitate.*

CAP. II. *De divinitate personæ processantis.*

CAP. III. *Probatur Filii divinitas.*

CAP. IV. *Ejus divinitas defenditur.*

CAP. V. *Spiritus sancti divinitas ostenditur.*

CAP. VI. *Ipsius divinitas defenditur.*

